

DIALOG SPOŁECZNY W GOSPODARCE O OBIEGU ZAMKNIĘTYM

2024

Raport podsumowujący z realizacji projektu
„Dialog społeczny w gospodarce o obiegu zamkniętym”.

AUTORKA:

dr hab. prof. SGH Ewelina Szczech-Pietkiewicz
Szkoła Główna Handlowa w Warszawie
koordynator merytoryczny projektu

KOREKTA I REDAKCJA TEKSTU:

Julia Chojnacka
Pracodawcy Rzeczypospolitej Polskiej
Departament Funduszy Europejskich

OPRACOWANIE GRAFICZNE:

Piotr Zajączkowski
Pracodawcy Rzeczypospolitej Polskiej
specjalista ds. marketingu

Niniejsza publikacja przedstawia główne wnioski i rekomendacje płynące w przeprowadzonych badaniach przeprowadzonych w ramach projektu „Dialog społeczny w gospodarce o obiegu zamkniętym” finansowanego ze środków Komisji Europejskiej z konkursu nr 101051934 - SDiCE „Social Dialogue in Circular Economy” realizowanego w ramach European Social Fund+ (ESF) Social Prerogatives and Specific Competencies Lines (SocPL).

Więcej informacji i materiałów znajdziecie Państwo na stronie internetowej pod adresem: www.pracodawcyrp.pl/co-robimy/projekty/projekty-ue

Spis treści

Przedmowa	4
Streszczenia	7
Cele projektu	8
Metoda	9
Ankieta	10
Wyniki badania ankietowego	10
Wyniki projektu	13
Rozszerzona odpowiedzialność producenta (ROP)	13
Gospodarka odpadami	19
Odzyskiwanie energii z odpadów	23
Podsumowanie projektu	27
Rekomendacje	29
Jak zwiększyć świadomość?	29
Co pomoże w zarządzaniu działalnością?	29
Co usprawni wdrażanie GOZ?	29
Załącznik 1. Lista pytań	30
Spis skrótów	32
Spis rycin i wykresów:	32

Przedmowa

Szanowni Państwo,

oddajemy w Państwa ręce raport, który powstał w ramach projektu „Dialog społeczny w gospodarce o obiegu zamkniętym”. Pracodawcy RP wiedząc jak ważny jest to temat dla polskich przedsiębiorców, jako pierwsi podjęli wyzwania zbadania stanu wiedzy na temat gospodarki o obiegu zamkniętym (GOZ) oraz oczekiwań przedsiębiorców pod względem m.in. zmian legislacyjnych dotyczących poprawy efektywności funkcjonowania firm w gospodarce o obiegu zamkniętym.

Projekt ten miał na uwadze podjęcie działań związanych z konsekwencjami kryzysu wywołanego pandemią COVID-19, w szczególności mających na celu poprawę zdolności krajowego partnera społecznego we współpracy z międzybranżowym partnerem społecznym UE – SGI Europe.

W ciągu ostatnich kilku lat gospodarka o obiegu zamkniętym stała się kluczowym celem europejskiej agendy politycznej. Wśród różnych interesariuszy rośnie zainteresowanie gospodarką o obiegu zamkniętym. Kryzys spowodowany COVID-19 przyspieszył potrzebę wspierania lepszego zrozumienia i podnoszenia świadomości wyzwań związanych z przejściem na gospodarkę o obiegu zamkniętym.

Polscy przedsiębiorcy są niezwykle zainteresowani gospodarką o obiegu zamkniętym i związanymi z nią regulacjami, które pochodzą głównie z UE. Wyżej wymienieni przedsiębiorcy pochodzą z różnych gałęzi gospodarki, od gospodarki odpadami i przetwórstwa, przez energetykę i media, po produkcję żywności i sprzętu AGD.

Przejście na gospodarkę o obiegu zamkniętym jest niezbędnym elementem dekarbonizacji europejskiej gospodarki, a także gwarancją rozwoju gospodarczego i społecznego UE. Wiele sektorów będzie musiało dostosować lub nawet drastycznie zmienić stosowane technologie, a pracodawcy są do tego bardzo chętni.

Mam nadzieję, że raport będzie odpowiadać Waszym potrzebom oraz rozwieje przynajmniej część wątpliwości, które mają przedsiębiorcy.

Rafał Dutkiewicz
Prezes Pracodawców Rzeczypospolitej Polskiej

Drodzy Partnerzy i Współpracownicy,

z wielką przyjemnością zwracam się do Państwa w imieniu SGI EUROPE, partnera społecznego UE reprezentującego pracodawców usług użyteczności publicznej, ze wspólną wizją i zaangażowaniem we wspieranie zrównoważonych praktyk w całej Europie. Dzięki naszej współpracy z Pracodawcami RP rozpoczęliśmy transformacyjną podróż w kierunku promowania „dialogu społecznego w gospodarce o obiegu zamkniętym”.

U podstaw tej inicjatywy leży nasze wspólne zaangażowanie w podnoszenie świadomości na temat kluczowego znaczenia dostosowania modeli biznesowych do zasad gospodarki o obiegu zamkniętym. Angażując firmy członkowskie Pracodawców RP, dążymy do katalizowania znaczącego dialogu zarówno na platformie krajowej, jak i europejskiej. Wspólnie staramy się wpływać na ramy regulacyjne, wspierać innowacje i dążyć do przyjęcia standardów gospodarki o obiegu zamkniętym w społeczności biznesowej.

Podążając ścieżką w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym, należy pamiętać o poważnych wyzwaniach legislacyjnych, przed którymi stoją pracodawcy na szczeblu europejskim. Ambitne cele i dyrektywy UE dotyczące gospodarki o obiegu zamkniętym stwarzają zarówno możliwości, jak i przeszkody dla firm dążących do dostosowania się do zrównoważonych praktyk. Poruszanie się w tym złożonym krajobrazie regulacyjnym wymaga wspólnego wysiłku w celu dostosowania działań, zgodności ze zmieniającymi się standardami i innowacji w sposób, który napędza zarządzanie środowiskiem przy jednoczesnym zapewnieniu rentowności.

Dzięki podejściu opartemu na współpracy, które kładzie nacisk na wymianę najlepszych praktyk, tworzymy dynamiczne ramy wymiany wiedzy między zainteresowanymi stronami na różnych poziomach. Wypełniając lukę między perspektywami krajowymi i europejskimi, dążymy do napędzania innowacji, zwiększania zrównoważonego rozwoju i napędzania pozytywnych zmian w naszym ekosystemie gospodarczym.

Taka transformacja nie jest jednak pozbawiona wyzwań. Polska, podobnie jak wiele innych krajów, napotyka przeszkody w realizacji celów UE związanych z energią odnawialną i praktykami gospodarki o obiegu zamkniętym. Konieczne jest, abyśmy stawili czoła tym przeszkodom poprzez opracowanie dostosowanych rozwiązań, umożliwienie przedsiębiorstwom poruszania się w zawiłościach regulacyjnych oraz promowanie kultury zgodności i uczciwej konkurencji.

Idąc naprzód, nasz projekt ma na celu opracowanie praktycznych wytycznych i najlepszych praktyk, które umożliwią polskim pracodawcom zarówno z sektora prywatnego, jak i publicznego przyjęcie modeli gospodarki o obiegu zamkniętym. Wykorzystując wieloaspektowe podejście, które obejmuje ankiety, warsztaty i zaangażowanie interesariuszy, torujemy drogę do bardziej zrównoważonej i odpornej przyszłości dla wszystkich.

Dzięki temu projektowi mamy nadzieję dać wiodący przykład na poziomie praktycznym dla wszystkich europejskich przedsiębiorstw i firm.

Wyrażam głęboką wdzięczność wszystkim naszym partnerom, interesariuszom i współpracownikom, którzy przyczynili się do dotychczasowego sukcesu tej inicjatywy. Razem kontynuujemy wspieranie zrównoważonego rozwoju, innowacji i wspólnego dobrobytu, podążając tą transformacyjną ścieżką w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym.

Valeria Ronzitti
Sekretarz generalny SGI EUROPE

STRESZCZENIE

Raport „Dialog Społeczny w Gospodarce o Obiegu Zamkniętym” to dokument podsumowujący projekt wspierany przez Unię Europejską, mający na celu promowanie i implementację praktyk gospodarki obiegu zamkniętym w Polsce. Realizacja projektu była odpowiedzią na potrzebę zrozumienia, jak polskie przedsiębiorstwa mogą dostosować się do wymagań i wyzwań związanych z przejściem na zrównoważone modele biznesowe, które minimalizują odpady i maksymalizują ponowne wykorzystanie zasobów.

Raport zawiera analizę badań, warsztatów oraz ankiet przeprowadzonych wśród przedsiębiorców, identyfikując główne bariery i wyzwania na drodze do efektywniejszego wdrażania gospodarki obiegu zamkniętym. Wśród wskazanych problemów znajdują się często zmieniające się przepisy, brak konsekwencji w egzekwowaniu istniejącego prawa oraz trudności w dostosowaniu się do szybko zmieniających się wymogów rynkowych.

W odpowiedzi na te wyzwania, projekt skupił się na kilku kluczowych obszarach. Pierwszym z nich była identyfikacja przeszkód w adaptacji do modeli gospodarki obiegu zamkniętego. Kolejny obszar to budowanie kompetencji przedsiębiorców w zakresie zrozumienia i wprowadzania legislacji dotyczącej obiegu zamkniętego. Projekt również umożliwił wymianę doświadczeń i najlepszych praktyk pomiędzy uczestnikami na poziomie krajowym i międzynarodowym, co było realizowane głównie poprzez warsztaty i seminaria.

Raport podkreśla znaczenie projektowania odpowiednich rozwiązań dla przedsiębiorstw, które umożliwiłyby im skuteczniejsze wdrażanie modeli gospodarki obiegu zamkniętym. Na tej podstawie opracowano zalecenia i wytyczne, które mają na celu wsparcie przedsiębiorców w transformacji ich działalności.

Podnoszenie świadomości na temat korzyści płynących z gospodarki obiegu zamkniętym było kolejnym ważnym celem projektu. Dzięki działaniom edukacyjnym i informacyjnym udało się zwiększyć wiedzę i zaangażowanie przedsiębiorców w procesy decyzyjne związane z zasadami zrównoważonego rozwoju.

Raport „Dialog Społeczny w Gospodarce o Obiegu Zamkniętym” dostarcza cennych wskazówek i rekomendacji, jak Polska może przyspieszyć adaptację gospodarki obiegu zamkniętym, podkreślając potrzebę kontynuacji dialogu społecznego, edukacji oraz współpracy międzysektorowej.

CELE PROJEKTU

W projekcie nakreślono szczegółowe cele, których realizacja ma być elementem transformacji w kierunku gospodarki obiegu zamkniętego:

- **Identyfikacja wyzwań związanych z adaptacją do gospodarki obiegu zamkniętego**

Polska stoi przed wyzwaniami w zakresie realizacji celów UE w zakresie praktyk związanych z energią odnawialną i gospodarką o obiegu zamkniętym. Pomimo istnienia znacznego sektora gospodarki odpadami, w którym uczestniczy około 8 000 podmiotów i 80 000 pracowników, nadal istnieje wiele przeszkód. Działalność przedsiębiorców utrudniają często zmieniane przepisy i brak egzekwowania istniejącego prawa, co prowadzi do nieprzestrzegania przepisów i nieuczciwej konkurencji.

- **Budowanie potencjału w pracach legislacyjnych dotyczących gospodarki obiegu zamkniętego**

Szybkie tempo rozwoju regulacji na poziomie krajowym uniemożliwia dokładne konsultacje z interesariuszami, takimi jak Pracodawcy RP. Istnieje także potrzeba podnoszenia umiejętności i budowania relacji na poziomie europejskim, aby skutecznie angażować się w dialog społeczny i rozumieć nowe regulacje. Celem tego projektu jest wzmocnienie potencjału w tych obszarach.

- **Stworzenie ram dla wymiany praktyk pomiędzy poziomem krajowym i europejskim**

Wymiana najlepszych praktyk ma kluczowe znaczenie dla poprawy potencjału. Posłużą temu warsztaty z udziałem zróżnicowanej grupy uczestników z różnych organizacji, grup biznesowych, organizacji pozarządowych i ekspertów.

- **Projektowanie rozwiązań dla przedsiębiorstw w celu dostosowania się do modeli gospodarki obiegu zamkniętego**

W ramach projektu opracowane zostaną wytyczne i najlepsze praktyki, które pomogą polskim pracodawcom w skutecznej transformacji w kierunku obiegu zamkniętego. Obejmuje to zapewnienie uwzględnienia głosu biznesu przy kształtowaniu odpowiednich polityk.

- **Podnoszenie świadomości na temat znaczenia dostosowania modeli przedsiębiorstw do gospodarki obiegu zamkniętego**

Projekt ma na celu zwiększenie zrozumienia i zaangażowania w dialogu krajowym i europejskim na temat gospodarki o obiegu zamkniętym wśród firm członkowskich Pracodawców RP. Obejmuje to wpływanie na projekty rozporządzeń i dostosowywanie modeli biznesowych do standardów gospodarki o obiegu zamkniętym.

METODA

Metoda realizacji projektu zakładała przeprowadzenie ankiety oraz organizację warsztatów i spotkań wielostronnych, przygotowanie rekomendacji i rozpowszechnienie ich w obrębie współpracujących organizacji, ich członków i stowarzyszonych interesariuszy.

Badanie ankietowe przeprowadzono w terminie 20.11.2023 r. - 22.12.2023 r. na terenie Polski. Kwestionariusz ankietowy zawierał 21 pytań (wraz z metryczką)¹. W trakcie badania pytania otwarte były uzupełniane o odpowiedzi słownikowe w celu ułatwienia respondentowi wypełnienia ankiety. Uzyskano próbę badawczą na poziomie nieco powyżej 1 000 wywiadów. Zakresem podmiotowym badania były Przedsiębiorstwa uczestniczące w procesie GOZ. W celu zapewnienia największej rzetelności otrzymanych odpowiedzi dobór próby badawczej nastąpił na podmiotach zajmujących się głównie produkcją, usługami, które mogą mieć największy wpływ na proces GOZ. Dobór próby nastąpił wg doboru losowego warstwowego. Pierwszą warstwą były województwa, w których rozkład próby był wprost proporcjonalny do liczby przedsiębiorstw zarejestrowanych w poszczególnych województwach wg GUS. Kolejnymi warstwami były wielkości firm wg liczby zatrudnianych pracowników oraz branże. Pytania w ankiecie pogrupowano w trzy grupy tematyczne: świadomość przedsiębiorców i wiedza na temat gospodarki obiegu zamkniętego, działalność przedsiębiorców w odniesieniu do elementów GOZ oraz wiedza i wdrażanie zasad GOZ na poziomie całej gospodarki (ujęcie makroekonomiczne).

Następnie przeprowadzono 3 warsztaty tematyczne (2 w Polsce, 1 w Brukseli) oraz konferencję podsumowującą badawczy etap projektu (w Warszawie).

Każdy warsztat miał odrębny temat, aby umożliwić pogłębienie wiedzy na temat różnych aspektów gospodarki obiegu zamkniętego.

W każdym warsztacie udział wzięli eksperci i prelegenci posiadający doświadczenie w omawianej kwestii, zarówno z sektora prywatnego, jak i publicznego. Celem tych warsztatów było przedstawienie rekomendacji jak zapewnić postęp w każdym obszarze, aby gospodarka o obiegu zamkniętym mogła się rozwijać, zapewniając pracownikom rozwój i dobrze płatne miejsca pracy. Warsztaty organizowane były w sposób hybrydowy, w celu umożliwienia obecności możliwie dużego grona uczestników.

Ostatecznie pisemne rezultaty projektu obejmują:

- wyniki ankiety,
- raport z badania podsumowujący wyniki ankiety, wywiadów i wyniki 3 warsztatów,
- raport promocyjny do rozpowszechniania,
- raport Końcowy gromadzący wszystkie dane z ankiety i warsztatów.

1. lista pytań – załącznik 1 w Aneksie

ANKIETA

Istnieje silna potrzeba poprawy wiedzy na temat europejskiego dialogu społecznego wśród polskich interesariuszy, dlatego rozpoczęliśmy projekt od przeprowadzenia ankiety, która pozwoliła nam określić konkretne potrzeby, wykazać słabości i zaproponować rozwiązania, które były dalej realizowane w ramach projektu. Zawartość tematyczna ankiety dotyczyła obszaru gospodarki o obiegu zamkniętym, który ma ogromne znaczenie dla wielu naszych członków, w tym zarówno firm, jak i organizacji.

Zakresem podmiotowym badania były Przedsiębiorstwa uczestniczące w procesie GOZ. W celu zapewnienia największej rzetelności otrzymanych odpowiedzi dobór próby badawczej nastąpił na podmiotach zajmujących się głównie produkcją, usługami, które mogą mieć największy wpływ na proces GOZ.

Dobór próby nastąpił wg doboru losowego warstwowego. Pierwszą warstwą były województwa, w których rozkład próby był wprost proporcjonalny do liczby przedsiębiorstw zarejestrowanych w poszczególnych województwach wg GUS. Kolejnymi warstwami były wielkości firm wg liczby zatrudnianych pracowników oraz branże.

Kwestionariusz ankietowy zawierał 21 pytań (wraz z metryczką). W trakcie badania pytania otwarte były uzupełniane o odpowiedzi słownikowe w celu ułatwienia respondentowi wypełnienia ankiety. Uzyskano próbę badawczą na poziomie nieco powyżej 1 000 wywiadów. Badanie przeprowadzono w terminie 20.11.2023 r. – 22.12.2023 r.

Pytania w ankiecie pogrupowano w trzy grupy tematyczne: świadomość przedsiębiorców i wiedza na temat gospodarki obiegu zamkniętego, działalność przedsiębiorców w odniesieniu do elementów GOZ, oraz wiedza i wdrażanie zasad GOZ na poziomie całej gospodarki (ujęcie makroekonomiczne).

WYNIKI BADANIA ANKIETOWEGO

Wyniki badania ankietowego w zakresie świadomości przedsiębiorców nt. gospodarki o obiegu zamkniętym pozwoliły sformułować następujące wnioski:

- 65% badanych przedsiębiorców spotkało się z pojęciem GOZ. Największą świadomość wśród branż mają firmy związane z obróbką opakowań, papieru, szkła, szeroko rozumiana produkcja oraz usługi.

- 66% badanych firm zgadza się z założeniami GOZ jako właściwym kierunkiem zmiany systemu zarządzania odpadami.
- Przedsiębiorcy oceniają negatywnie swoją rolę w kształtowaniu świadomości związanej z GOZ na każdym z etapów.
- 73% przedsiębiorców jest skłonnych budować świadomość konsumenta w kierunku wzrostu akceptacji społecznej dot. inwestycji wrażliwych społecznie. Średnie i duże firmy kładą nacisk na budowanie świadomości i edukację, natomiast mniejsze firmy wskazują na większą współpracę/komunikację z samorządami.
- 76% przedsiębiorców uważa, że otrzymuje za mało informacji związanych z GOZ oraz jego wyzwaniami.
- Największe wsparcie edukacyjne dot. GOZ jest potrzebne w zakresie metod produkcji (44%) a następnie w projektowaniu produktów (24%).
- 52% badanych firm wskazało na Pracodawców RP jako podmiot odpowiedzialny za edukację przedsiębiorców dot. GOZ.
- 40% Przedsiębiorców uważa, że Pracodawcy RP jako podmiot powinien działać na rzecz wdrażania przyjaznego prawa służącego rozwojowi GOZ.

W odniesieniu do działalności przedsiębiorców uzyskano następujące wyniki:

- 56% przedsiębiorców spotkało się z pojęciem GOZ w kontekście recyklingu śmieci, kolejne 21% w ramach zrównoważonego rozwoju.
- GOZ dotyka przedsiębiorstwa głównie w zakresie:
 - selekcji materiałów PET 44%,
 - kar i opłat 22%,
 - opłat produktowych 16%.
- 90% respondentów uważa, że brak przyjętego systemu Rozszerzonej Odpowiedzialności Producentów (ROP) szkodzi działalności przedsiębiorstwa, a 52% z nich uważa za najkorzystniejszy system ROP taki, który generuje najmniejsze koszty.
- 59% respondentów nie jest w stanie ponieść większych kosztów (inwestycji) związanych z GOZ w celu osiągnięcia zakładanych celów do 2035 roku.
- Największy problem wskazują mikro firmy 67,8%. Branżą, która najbardziej się nie zgadza z dodatkowymi kosztami jest ta produkująca opakowania/papier/folię.
- Największym wyzwaniem dla przedsiębiorców we wdrożeniu GOZ jest:
 - brak funduszy na dodatkowe inwestycje 25%,
 - brak zachęty od strony rządu 20%,
 - brak wiedzy dot. wdrożenia GOZ 20%,
 - zmiany legislacyjne 18%.
- 40,3% przedsiębiorców oczekuje dofinansowania w zakresie wdrożenia GOZ.
- Kolejne 50% oczekuje praktycznych szkoleń w tym zakresie, dostępu do technologii, know-how.

W stosunku do całej gospodarki i postępów w kontekście makroekonomicznym, respondenci formułowali następujące opinie:

- Osiągnięcie poziomu recyklingu odpadów komunalnych na poziomie 65% z obecnie posiadanych 40,3% wg przedsiębiorców jest możliwe do osiągnięcia dla 50,9% badanych firm.
- Osiągnięcie poziomu recyklingu odpadów opakowaniowych na poziomie 75% z obecnie posiadanych 45,5% wg przedsiębiorców jest możliwe do osiągnięcia dla 51,1% badanych firm.
- Osiągnięcie poziomu ograniczenia składowania odpadów komunalnych do poziomu nie większego niż 10% z obecnie posiadanych 43% wg przedsiębiorców jest możliwe do osiągnięcia dla 38,2% badanych firm.
- 41% Respondentów uważa, że największe działania, aby wdrożyć skutecznie GOZ zostały podjęte przez obywateli. W najmniejszym procencie zaangażowały się samorządy.
- Przedsiębiorcy oceniają negatywnie tempo wdrażania elementów systemu GOZ.
- 93% Respondentów uważa, że system kaucyjny przyniesie poprawę w zakresie recyklingu materiałów opakowaniowych.
- Przedsiębiorcy, którzy się z tym nie zgadzają podają jako główny powód zbyt niskie kaucje.
- Największą słabością wdrażania systemu GOZ w przedsiębiorstwie wg Respondentów jest brak środków ich finansowania (23%). Kolejną jest brak wiedzy jak to zrobić praktycznie w firmie (17%). W przypadku mikro firm największą słabością jest obciążenie finansowe, w pozostałych brak finansowania działań GOZ.

WYNIKI PROJEKTU

Zgodnie z założeniami projektu, w każdym warsztacie uczestniczyli eksperci i prelegenci posiadający doświadczenie w poruszanej tematyce, zarówno z sektora prywatnego, jak i publicznego. Celem tych warsztatów było przedstawienie zaleceń dotyczących zapewnienia postępu w każdym obszarze, aby gospodarka o obiegu zamkniętym mogła się rozwijać, zapewniając pracownikom wzrost gospodarczy i dobrze płatne miejsca pracy.

Obszary tematyczne warsztatów obejmowały:

1. Warsztat 1 - Rozszerzona Odpowiedzialność Producenta: aktualna sytuacja w UE i w Polsce, legislacja unijna i krajowa dotycząca tego tematu, informacje zwrotne z rynku przekazane przez zainteresowane firmy i ich organizacje, bariery rozwoju w tym obszarze;
2. Warsztat 2 - Gospodarka odpadami: aktualna sytuacja w UE i w Polsce, legislacja unijna i krajowa w tym zakresie, informacje zwrotne z rynku przekazane przez zainteresowane firmy i ich organizacje, bariery rozwoju w tym obszarze);
3. Warsztat 3 - Energia (głównie aspekt przekształcania odpadów w energię): aktualna sytuacja w UE i w Polsce, legislacja unijna i krajowa w tym zakresie, informacje zwrotne z rynku przekazane przez zainteresowane firmy i ich organizacje, bariery rozwoju w tym obszarze.

Rozszerzona odpowiedzialność producenta (ROP)

Warsztat nr 1 odbył się w Bydgoszczy w dniu 31 stycznia 2024 r. we współpracy z Pracodawcami Pomorza i Kujaw. Głównym tematem dyskusji w ramach gospodarki o obiegu zamkniętym była zwiększona odpowiedzialność producenta i jej konsekwencje dla sektora przedsiębiorstw.

Rozszerzona odpowiedzialność producenta (ROP) to podejście do polityki ochrony środowiska, w którym producenci ponoszą znaczną odpowiedzialność – finansową i/lub fizyczną – za przetwarzanie lub utylizację produktów pokonsumpcyjnych. Przypisanie takiej odpowiedzialności mogłoby zachęcić producentów do uwzględniania kwestii środowiskowych przy projektowaniu swoich produktów.

Głównymi celami ROP są:

- Ograniczanie ilości odpadów: zachęcanie producentów do projektowania produktów, które łatwiej poddać recyklingowi, ponownemu użyciu lub utylizacji w sposób przyjazny dla środowiska.
- Przesunięcie ciężaru finansowego: Przeniesienie kosztów gospodarki odpadami z podatników i samorządów lokalnych na producentów i konsumentów produktów, dostosowując wyniki gospodarcze i środowiskowe.

- Zachęcanie do przeprojektowywania produktów: zachęcanie producentów do projektowania produktów, które mają mniejszy wpływ na środowisko w całym cyklu życia, w tym do stosowania materiałów łatwiejszych do recyklingu lub trwalszych.

Rozszerzona odpowiedzialność producenta jest ściśle powiązana z zasadami gospodarki obiegu zamkniętego, której celem jest jak najdłuższe utrzymanie zasobów w użyciu, wydobycie z nich maksymalnej wartości w trakcie użytkowania oraz odzysk i regeneracja produktów i materiałów na końcu ich cyklu życia. ROP służy jako strategiczne podejście do osiągnięcia tych celów poprzez zaangażowanie producentów w zarządzanie cyklem życia ich produktów. ROP jest powiązany z zasadami gospodarki o obiegu zamkniętym na różne sposoby.

Pierwszą i podstawową ideą ROP wzmacniającą wdrażanie cyrkularności w gospodarce jest Design for Sustainability. ROP zachęca producentów do projektowania produktów, które są łatwiejsze do naprawy, ponownego użycia, recyklingu lub bezpiecznej utylizacji pod koniec ich życia. Takie podejście pomaga ograniczyć ilość odpadów i promuje efektywne gospodarowanie zasobami, czyli kluczowe założenia gospodarki o obiegu zamkniętym.

Co więcej, ROP zachęca do wydłużania żywotności produktów, czyniąc producentów odpowiedzialnymi za fazę pokonsumpcyjną swoich produktów. ROP zachęca producentów do tworzenia trwalszych produktów, wydłuża to cykl życia produktów i zmniejsza częstotliwość wymiany, co oszczędza zasoby i energię.

Ponieważ programy ROP często obejmują wymogi dotyczące zbiórki i recyklingu materiałów, producenci są zmotywowani do stosowania materiałów, które można łatwo poddać recyklingowi, aby zminimalizować koszty związane z utylizacją produktu, co wspiera cel gospodarki obiegu zamkniętego, jakim jest zamknięcie cyklu wykorzystania zasobów. Dodatkowo, zasobooszczędność jest promowana poprzez zachęty do stosowania mniejszej ilości materiałów i zastępowania zasobów nieodnawialnych odnawialnymi.

Wreszcie, ROP odgrywa zasadniczą rolę w zmianie wzorców konsumpcji. Polityka ROP może wpływać na konsumentów poprzez podkreślanie wpływu ich wyborów konsumpcyjnych na środowisko. Produkty zaprojektowane zgodnie z przepisami ROP mogą promować bardziej zrównoważone wzorce konsumpcji, co odpowiada naciskowi gospodarki obiegu zamkniętego na odpowiedzialną konsumpcję.

System ROP może różnić się sposobem wdrażania, czasami obejmującym tworzenie programów odbioru, inicjatyw w zakresie recyklingu lub systemów finansowych, takich jak kaucje lub opłaty na pokrycie kosztów utylizacji po wycofaniu z eksploatacji.

Unia Europejska jest liderem we wdrażaniu rozszerzonej odpowiedzialności producenta w ramach szerszych strategii gospodarki odpadami i gospodarki obiegu zamkniętego. Przepisy ROP w UE mają na celu minimalizację wytwarzania odpadów, promowanie recyklingu, odzysku i przyjaznej dla środowiska utylizacji odpadów. Kluczowe aspekty przepisów ROP w UE obejmują:

Dyrektywa ramowa w sprawie odpadów²:

Niniejsza dyrektywa zapewnia ramy prawne dla gospodarki odpadami w UE, w tym zasady ROP. Wymaga od Państw Członkowskich zapewnienia, że producenci lub pierwotni dystrybutorzy produktów ponoszą odpowiedzialność za cały cykl życia swoich produktów, w szczególności za ich odbiór, recykling i utylizację.

Dyrektywa w sprawie opakowań i odpadów opakowaniowych³:

Ta konkretna dyrektywa nakłada na producentów obowiązek wzięcia odpowiedzialności za gospodarowanie odpadami opakowaniowymi. Obejmuje środki zapobiegające powstawaniu odpadów opakowaniowych, promujące recykling i inne formy odzyskiwania materiałów opakowaniowych oraz zmniejszające ogólny wpływ opakowań na środowisko.

Dyrektywa WEEE (zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny)⁴:

Dyrektywa WEEE wyznacza cele w zakresie zbiórki, recyklingu i odzysku wszystkich typów sprzętu elektrycznego. Nakłada na producentów obowiązek finansowania zbiórki, przetwarzania i odzysku zużytego sprzętu elektrycznego.

Dyrektywa w sprawie baterii⁵:

Dyrektywa ta nakłada na producentów odpowiedzialność za zbiórkę i recykling zużytych baterii i akumulatorów, począwszy od baterii AA codziennego użytku po baterie przemysłowe i samochodowe.

2. Dyrektywa 2008/98/WE w sprawie odpadów oraz uchylająca niektóre dyrektywy <https://eur-lex.europa.eu/PL/legal-content/summary/eu-waste-management-law.html>

3. Dyrektywa 94/62/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 20 grudnia 1994 r. w sprawie opakowań i odpadów opakowaniowych <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/ALL/?uri=celex:31994L0062>

4. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/19/UE z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego (WEEE) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX%3A32012L0019>

5. Dyrektywa 2006/66/WE w sprawie baterii i akumulatorów oraz zużytych baterii i akumulatorów <https://eur-lex.europa.eu/PL/legal-content/summary/disposal-of-spent-batteries.html>

Dyrektywa w sprawie pojazdów wycofanych z eksploatacji (ELV) ⁶

Dyrektywa ELV jest skierowana do przemysłu motoryzacyjnego i wymaga od producentów tworzenia pojazdów i komponentów łatwiejszych do recyklingu. Zobowiązuje również producentów do przyjmowania pojazdów po zakończeniu ich cyklu życia w celu recyklingu i odzysku.

Mimo, że termin wdrożenia ROP upłynął w styczniu 2023 r., system nadal nie został wdrożony w Polsce. Prace legislacyjne i konsultacje dotyczące implementacji ROP w Polsce nadal trwają, a konkretne rozwiązania nie zostały przyjęte.

Projekt ustawy ROP przedstawiony w 2022 r. został powszechnie skrytykowany, a główne powody niezadowolenia dotyczyły wysokości zaproponowanych stawek oraz brak kontroli nad tym, dokąd trafiają środki pobierane z tytułu ROP. Ponadto, system nie tylko nie gwarantował efektywnej realizacji celów, ale miał paropodatkowy charakter. Założenia systemu zaproponowanego w 2022 r. nie spełniały wymagań dyrektywy i nie implementował w pełni jej zapisów.

Uczestnicy dyskusji społecznej zwracają uwagę, że system ROP, aby efektywnie realizować cele w odniesieniu do środowiska naturalnego, powinien brać pod uwagę cały łańcuch wartości i proces od zbiórki do zagospodarowania odpadów. Ponadto, wskazane jest tworzenie zachęt dla producentów do zmniejszania wielkości strumienia odpadów oraz wprowadzania na rynek opakowań, które nadają się do ponownego przetworzenia.

Przedsiębiorcy zwracają także uwagę na brak przewidywalności i stabilności związany z niewprowadzeniem kompleksowego modelu ROP w Polsce.

Ankieta przeprowadzona przez Pracodawców RP w ramach projektu „Dialog Społeczny w Gospodarce o Obiegu Zamkniętym” pozwoliła wskazać na powszechne zainteresowanie przedsiębiorców możliwie szybkim i sprawnym zakończeniem prac nad systemem ROP. 90% respondentów stwierdziło, że brak przyjętego systemu Rozszerzonej Odpowiedzialności Producenta szkodzi działalności przedsiębiorstwa. Respondenci wskazywali na zależność od całego łańcucha wartości i współpracy w jego ramach. Ponadto, 52% przedsiębiorców uważa, że najkorzystniejszy system ROP to taki, który generuje jak najmniejsze koszty. W odniesieniu jednak do konstrukcji systemu opinie są podzielone w zależności od wielkości przedsiębiorstwa: mikro i małe firmy preferują system jak najmniej obciążający przedsiębiorców finansowo (60,2%), natomiast duże firmy wskazują raczej na system ROP, którego podstawą jest zapewnienie dostępności do surowców produkcyjnych (37%). Nad tym, dokąd trafiają środki pobierane z tytułu ROP. Ponadto, system nie tylko nie gwarantował efektywnej

6. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2000/53/WE z dnia 18 września 2000 r. w sprawie pojazdów wycofanych z eksploatacji <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/ALL/?uri=CELEX%3A32000L0053>

realizacji celów, ale miał para-podatkowy charakter. Założenia systemu zaproponowanego w 2022 r. nie spełniały wymagań dyrektywy i nie implementował w pełni jej zapisów.

Uczestnicy dyskusji społecznej zwracają uwagę, że system ROP, aby efektywnie realizować cele w odniesieniu do środowiska naturalnego, powinien brać pod uwagę cały łańcuch wartości i proces od zbiórki do zagospodarowania odpadów. Ponadto, wskazane jest tworzenie zachęt dla producentów do zmniejszania wielkości strumienia odpadów oraz wprowadzania na rynek opakowań, które nadają się do ponownego przetworzenia.

Przedsiębiorcy zwracają także uwagę na brak przewidywalności i stabilności związany z niewprowadzeniem kompleksowego modelu ROP w Polsce.

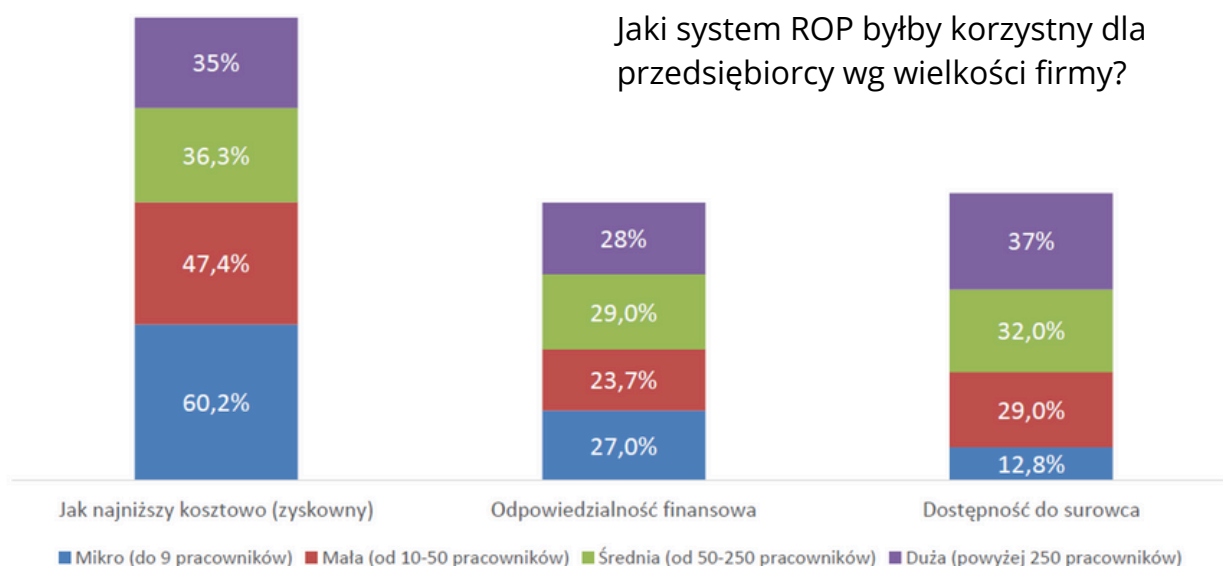
Ankieta przeprowadzona przez Pracodawców RP w ramach projektu „Dialog Społeczny w Gospodarce o Obiegu Zamkniętym” pozwoliła wskazać na powszechne zainteresowanie przedsiębiorców możliwie szybkim i sprawnym zakończeniem prac nad systemem ROP. 90% respondentów stwierdziło, że brak przyjętego systemu Rozszerzonej Odpowiedzialności Producenta szkodzi działalności przedsiębiorstwa. Respondenci wskazywali na zależność od całego łańcucha wartości i współpracy w jego ramach. Ponadto, 52% przedsiębiorców uważa, że najkorzystniejszy system ROP to taki, który generuje jak najmniejsze koszty. W odniesieniu jednak do konstrukcji systemu opinie są podzielone w zależności od wielkości przedsiębiorstwa: mikro i małe firmy preferują system jak najmniej obciążający przedsiębiorców finansowo (60,2%), natomiast duże firmy wskazują raczej na system ROP, którego podstawą jest zapewnienie dostępności do surowców produkcyjnych (37%).

Jaki system ROP byłby korzystny dla przedsiębiorcy?

Rysunek 1. Odpowiedzi respondentów na pytanie "Jaki system ROP byłby korzystny dla przedsiębiorcy?"

Przedsiębiorcy dużą szansę na poprawę sytuacji w zakresie recyklingu widzą we wprowadzeniu efektywnego systemu kaucyjnego. 93% respondentów uważa, że dzięki niemu zwiększy się poziom odzyskiwania surowców z materiałów opakowaniowych. Niemniej, w grupie, która nie zgadza się takim stanowiskiem (7% respondentów) ponad połowa przedsiębiorców uważa, że przyczyną mogą być zbyt niskie kaucje

Rysunek 2. Odpowiedzi respondentów na pytanie "Jaki system ROP byłby korzystny dla przedsiębiorcy wg wielkości firmy?"

Przedsiębiorcy podkreślają także możliwe problemy operacyjne związane z wdrożeniem ustawy kaucyjnej, np. fakt, że zmaterializować się może scenariusz, gdy małe sklepy włączone do systemu będą głównie zbierać kaucję, natomiast duże punkty sprzedaży będą ją głównie konsumentom zwracać.

Niepokój przedsiębiorców budzą także przewidywane koszty wprowadzenia systemu oraz brak jasności w kwestii wymaganej sprawozdawczości.

W dyskusji nad kształtem systemu ROP w Polsce wyraźne zdanie zabierają także samorzady terytorialne, zwracając uwagę, że to właśnie na gminach ciąży obowiązek związany z wykonaniem poziomów recyklingu. Postulaty jednostek samorządów terytorialnych dotyczą: oparcia systemu ROP na istniejących systemach gminnych z zachowaniem pełnego ich władztwa nad odpadami przy zapewnieniu adekwatnego finansowania procesu. Ponadto, odnosząc się do art. 8a dyrektywy o odpadach podkreślają, że producenci produktów w opakowaniach mają być odpowiedzialni za pokrycie całości kosztów netto selektywnej zbiórki, transportu, przygotowania i recyklingu powstałych z ich produktów lub wyrobów.

Podsumowując, badanie przeprowadzone przez Pracodawców RP w ramach projektu „Dialog Społeczny w Gospodarce o Obiegu Zamkniętym” pozwoliło wskazać na następujące kwestie istotne dla przedsiębiorców w kontekście ROP:

- Uwzględnienie w systemie ROP całego łańcucha wartości związanego z organizacją odzysku opakowań,
- Dodanie zachęt dla producentów do zmniejszenia wielkości strumienia odpadów,
- Wprowadzenie zachęt do wprowadzania na rynek opakowań, które nadają się do ponownego przetworzenia,
- Jasna komunikacja dotycząca kosztów wdrożenia systemu ROP,
- Możliwie szybkie wprowadzenie systemu ROP.

Gospodarka odpadami

Warsztat nr 2 odbył się w Warszawie 21 lutego 2024 r., a jego głównym tematem był system gospodarki odpadami w Polsce w powiązaniu z gospodarką obiegu zamkniętego.

W Polsce odpadami komunalnymi zarządzają gminy, dyktując sposób ich zagospodarowania. Nadzorują i kontrolują procesy gospodarki odpadami, wybierając wykonawców w drodze przetargów na odbiór i zagospodarowanie odpadów. Obowiązki legislacyjne egzekwują standardy odzyskiwania i recyklingu odpadów oraz ograniczania składowania. W ostatnich latach nastąpiła zmiana: mniej odpadów trafia na składowiska, a wskaźniki recyklingu i odzysku wzrosły. Krajobraz obejmuje obecnie zakłady obróbki termicznej, zakłady obróbki mechaniczno-biologicznej, kompostownie i zakłady fermentacji metanowej, zgodnie z praktykami stosowanymi w rozwiniętych krajach UE.

Przyszła polityka musi skupiać się na zapobieganiu powstawaniu odpadów, rozwoju gospodarki obiegu zamkniętego i edukacji publicznej w zakresie ochrony środowiska, aby spełnić zobowiązania UE w zakresie odzysku i recyklingu odpadów. Właściwa gospodarka odpadami komunalnymi, kierowana zasadami hierarchii postępowania z odpadami, jest niezbędna dla zrównoważonego wykorzystania zasobów i wzrostu gospodarczego. Instrumenty ekonomiczne, takie jak opłaty ekologiczne i systemy zwrotu kaucji, są powszechne w gospodarce odpadami w UE.

Według Europejskiej Agencji Środowiska⁷ ilość wytwarzanych odpadów komunalnych na mieszkańca w Polsce gwałtownie wzrosła w latach 2004-2015, osiągając 319 kg. Następnie poziom wytwarzanych odpadów spadł do 272 kg i w kolejnych latach ponownie rósł, osiągając 346 kg w 2020 r. Tendencję wzrostową po 2014 r. przypisuje się takim czynnikom, jak wzrost liczby ludności i wzrost konsumpcji.

7. European Environment Agency, Early warning assessment related to the 2025 targets for municipal waste and packaging waste. Country Profile. Poland, <https://www.eea.europa.eu/publications/many-eu-member-states/poland/view>

Poziom wytwarzania w Polsce odpadów komunalnych wynoszący 346 kg na mieszkańca w 2020 r. jest jednak nadal niższy od średniej europejskiej wynoszącej 517 kg na mieszkańca w tym samym roku. Prognozy uwzględniają kontynuację trendu wzrostu na poziomie utylizacji odpadów: do 408 kg na mieszkańca w 2025 r. i 522,5 kg na mieszkańca w 2030 r.

Poziomy dotyczące selektywnej zbiórki odpadów wykazują tendencję rosnącą. W 2021 r. nastąpił wzrost udziału odpadów zebranych selektywnie w ogólnej ilości wytworzonych odpadów komunalnych do 39,8% z 37,9% w 2020 r. Całkowita masa odpadów zebranych selektywnie wzrosła z ok. 4 975 tys. ton w 2020 r. do ok. 5 440 tys. ton w 2021 r. (o 9,3%). W Polsce na jednego mieszkańca zebranych selektywnie odpadów komunalnych przypadało około 143 kg (rok wcześniej 130 kg). Ponadto, ponad połowę (60,0%) odpadów komunalnych wytworzonych w 2021 r. przeznaczono do odzysku (8 207,0 tys. ton), z czego do recyklingu przeznaczono około 3 680,7 tys. ton odpadów komunalnych (26,9% ilości wytworzonych odpadów komunalnych). Oznacza to jednak, że do procesów unieszkodliwiania skierowano 40,0% ogólnej ilości wytworzonych odpadów komunalnych, z czego na składowiska skierowano 38,7% ogółu wytworzonych odpadów, a 1,2% ogółu wytworzonych odpadów kierowano do termicznej konwersji bez odzysku energii⁸.

Przedsiębiorcy wskazują na szereg zmian, których wymaga obecny system gospodarowania odpadami. Najważniejsze z nich dotyczą stabilizacji regulacji w tym obszarze oraz egzekucji prawa w odniesieniu do uczestników rynku.

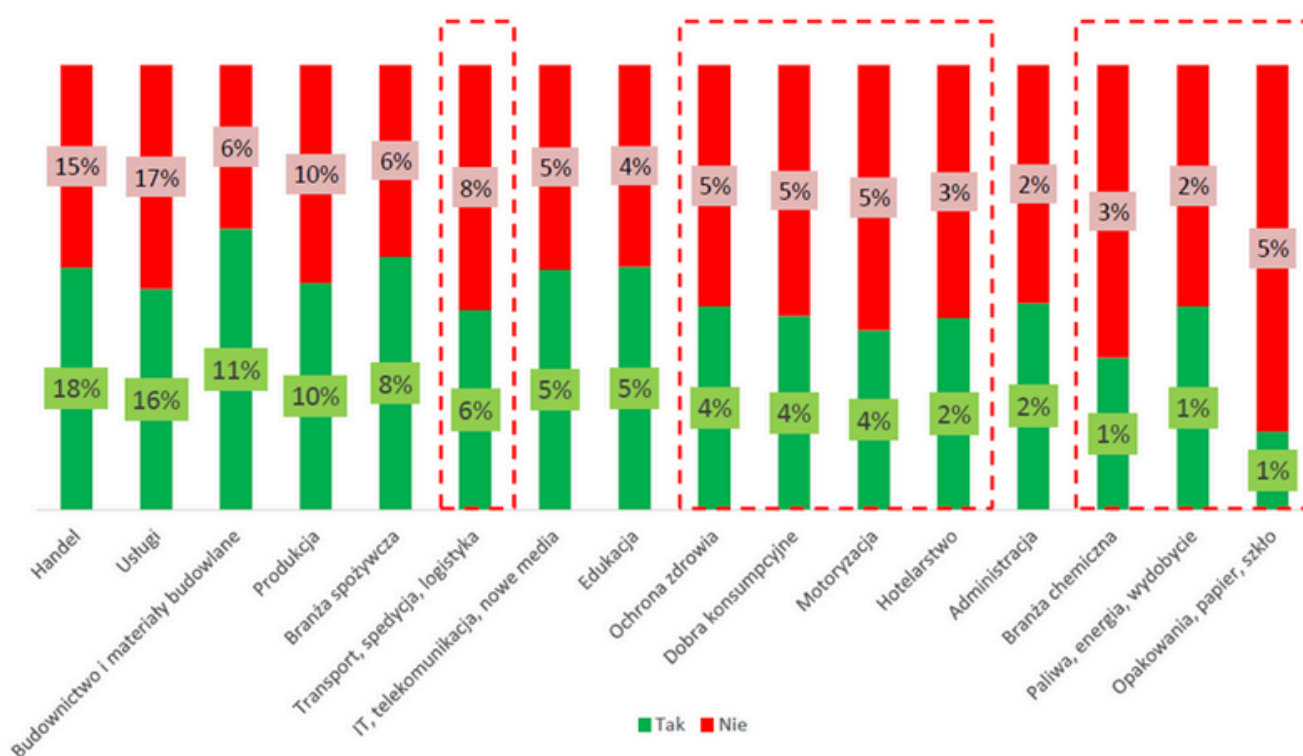
Podkreślane są też zwiększenie przejrzystości regulacji oraz ocena skutków nowych regulacji w kontekście uregulowań już istniejących. Wśród barier ograniczających rozwój rynku gospodarowania odpadami wymieniane są:

- brak zintegrowanego podejścia do systemu gospodarki odpadami, którego celem powinno być osiągnięcie efektywności ekonomicznej i ekologicznej z racjonalnym wykorzystaniem istniejących instrumentów,
- brak stabilnych warunków i zachęt do inwestowania w sektor oraz ograniczone zaplecze badawczo-rozwojowe gwarantujące wsparcie i rozwój technologiczny sektora,
- zatory w zakresie wydawania oraz aktualizacji decyzji sektorowych i pozwoleń zintegrowanych: czas oczekiwania na wydanie pozwolenia to średnio 2-3 lata, a na skutek zmian legislacyjnych istnieje niemal ciągła konieczność występowania o stosowne pozwolenia,
- brak stałego dialogu z przedsiębiorcami i przedstawicielami sektora gospodarki odpadami.

8. GUS, Ochrona środowiska 2023, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/srodowisko-energia/srodowisko/ochrona-srodowiska-2023,1,24.html>

Dyskusja przeprowadzona w ramach projektu „Dialog Społeczny w Gospodarce o Obiegu Zamkniętym” potwierdziła te obawy przedsiębiorców. Ponadto, w odniesieniu do systemu oraz celów planu gospodarowania odpadami w Polsce, przedsiębiorcy wyrazili raczej pesymistyczne oczekiwania w kontekście celów ilościowych dotyczących poziomu recyklingu odpadów komunalnych i opakowaniowych. Zdaniem 50,9% pytanym przedsiębiorców do roku 2030 uda się osiągnąć poziom recyklingu odpadów komunalnych w wysokości 65% zbieranych odpadów. Największy pesymizm widać w branżach: transportowej, motoryzacyjnej, wydobywania paliw, energetycznej oraz produkcji opakowań.

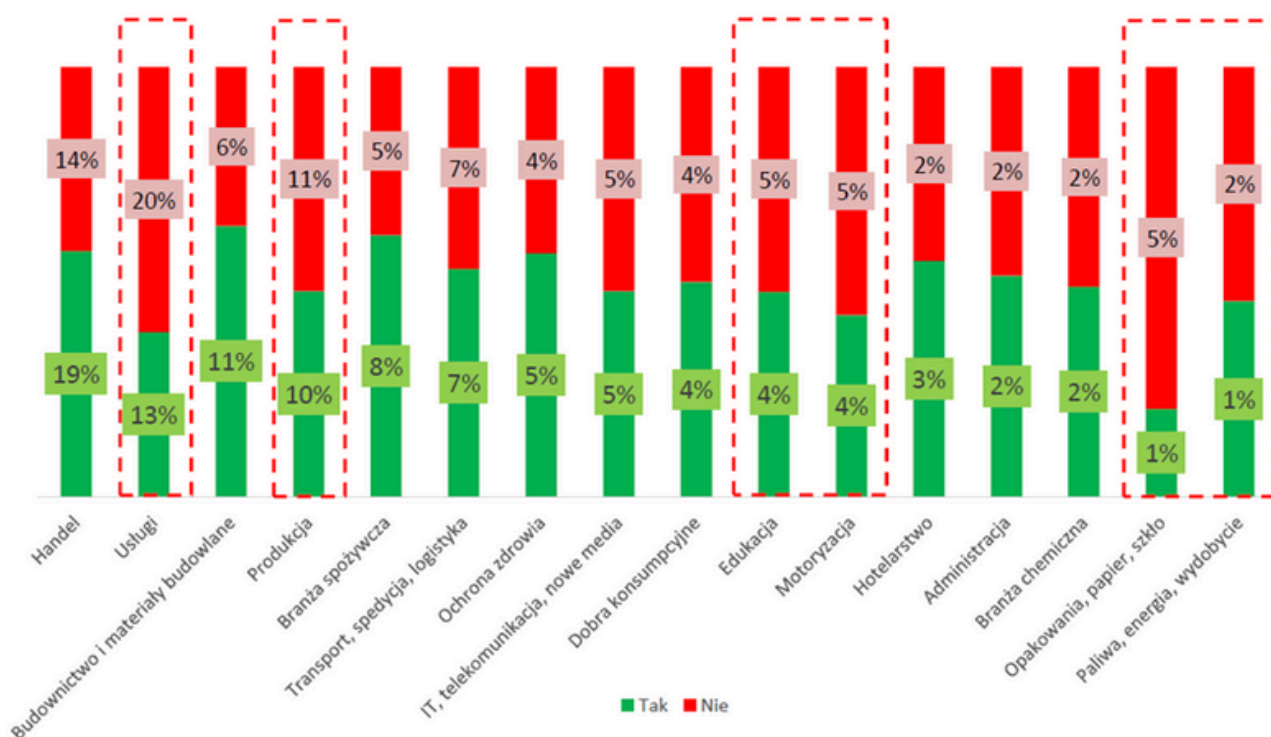
Ocena osiągnięcia poziomu recyklingu odpadów komunalnych na poziomie 65 % wg branż

Rysunek 3. Ocena respondentów nt. osiągnięcia poziomu recyklingu odpadów komunalnych na poziomie 65% wg branż.

Odnośnie do celów dotyczących odpadów opakowaniowych przekonanie wśród przedsiębiorców również rozkłada się dość równo: 51,1% wierzy w osiągnięcie zakładanego poziomu recyklingu w wysokości 75%. Niemniej, w tej kwestii inny jest skład branżowy grupy najbardziej pesymistycznych przedsiębiorców, do których należą: usługi, produkcja, motoryzacja, edukacja oraz produkcja opakowań, papieru i szkła.

Ocena osiągnięcia poziomu recyklingu odpadów opakowaniowych na poziomie 75 % wg branż

Rysunek 4. Ocena respondentów nt. osiągnięcia poziomu recyklingu odpadów opakowaniowych na poziomie 75% wg branż.

Najmniejsze przekonanie wśród respondentów panuje w zakresie szans na ograniczenie składowania odpadów komunalnych do poziomu nie większego niż 10%. O szansie na osiągnięcie tego poziomu przekonanych jest tylko 38,2% pytaných przedsiębiorców.

Podsumowując opinie przedsiębiorców wyrażone w trakcie badania ilościowego oraz warsztatów można stwierdzić, że najistotniejsze postulaty przedsiębiorców w obszarze gospodarowania odpadami jako elementu gospodarki obiegu zamkniętego dotyczą: uproszczenia systemu, wdrożenia i stabilizacji regulacji (w tym ROP) oraz konieczności wsparcia zagospodarowania strumienia surowców z recyklingu w produkcji. Pojawiają się także postulaty wdrożenia wytycznych dotyczących ekoprojektowania produktów i opakowań, jako pierwszego i zasadniczego kroku w transformacji w kierunku obiegu zamkniętego.

Odzyskiwanie energii z odpadów

Warsztat nr 3, poświęcony tematyce odzyskiwania energii z odpadów, odbył się 11 kwietnia 2024 r. w Brukseli w formule hybrydowej. Poświęcony był kwestiom legislacyjnym i regulacyjnym w obszarze odzysku energii, jako jednej ze strategii gospodarki obiegu zamkniętego.

W odniesieniu do celów klimatycznych do roku 2040, strategia odzysku energii z odpadów (Waste-to-Energy) przyczynia się do ich uzyskania poprzez:

- promocję i wdrażanie paradygmatu gospodarki obiegu zamkniętego,
- upowszechnianie rozwiązań nisko- lub zeroemisyjnych,
- rozwój łańcuchów wartości CO₂ poprzez recykling i technologie wychwytu, i przechowywania di-tlenku węgla,
- wdrażanie współpracy i partnerstw w ramach branż energochłonnych,
- ograniczanie składowania odpadów i tym samym zmniejszanie niekontrolowanej emisji metanu i CO₂.

W trakcie warsztatu zaprezentowano stanowiska partnerów społecznych na temat procesów Waste-to-Energy. Organizacja Municipal Waste Europe (MWE) odnosząc się do hierarchii odpadów podkreśliła, że termiczne przekształcanie odpadów jest tylko jedną z metod odzyskiwania energii; inne zakładają biologiczne metody odzysku energii z wykorzystaniem bakterii beztlenowych. Niemniej, w Europie jest nadal niedobór infrastruktury do stosowania trawienia beztlenowego. European Waste Management Association (FEAD) odniosło się do aktualnych wyzwań regulacyjnych branży odzysku energii z odpadów, m.in. w zakresie taksonomii⁹. Wg FEAD potencjał ograniczenia emisji CO₂ w sektorze gospodarki odpadami zmaterializuje się jedynie przy pełnym wykorzystaniu możliwości recyklingu i WtE. Stanowisko FEAD wskazuje też, że jeżeli działanie jest zgodne z hierarchią postępowania z odpadami, to nie jest sprzeczne z celami środowiskowymi Taksonomii UE, w szczególności z gospodarką o obiegu zamkniętym. Włączenie technologii do taksonomii jest uzależnione od spełnienia przez nie określonych kryteriów zrównoważenia środowiskowego, takich jak poziomy wydajności, limity emisji i protokoły postępowania z odpadami. Aktualnie prowadzona jest dyskusja nad zasadnością włączenia technologii WtE do taksonomii.

9. Taksonomia to system klasyfikacji ustanowiony przez UE w celu poprawy zrównoważonego charakteru inwestycji. Definiując, co kwalifikuje się jako działalność gospodarcza zrównoważona środowiskowo, taksonomia pomaga inwestorom, spółkom, emitentom i promotorom projektów w podejmowaniu bardziej świadomych decyzji, zwiększając w ten sposób przejrzystość i niezawodność zrównoważonego finansowania.

W wypowiedzi reprezentanta CEWEP (Confederation of European Waste-to-Energy Plants) również poruszony został temat taksonomii i włączenia do niej WtE. Wskazano, że pomimo znaczącego wkładu WtE w łagodzenie zmiany klimatu, gospodarkę o obiegu zamkniętym i zapobieganie zanieczyszczeniom, jest to obecnie pomijane. Najlepsze praktyki UE w zakresie gospodarowania odpadami obejmują WtE w celu przetwarzania odpadów resztkowych, nienadających się do recyklingu. Włączenie WtE do taksonomii zapewniłoby jasne kryteria zrównoważonego przetwarzania odpadów, zachęcając do inwestycji i wspierając cele UE w zakresie gospodarki odpadami. CEWEP opowiada się za opracowaniem technicznych kryteriów selekcji w celu włączenia WtE do taksonomii. W wystąpieniu wskazano też na przykłady zakładów i infrastruktury wykorzystującej technologię WtE.

Dwie oczywiste i najważniejsze korzyści funkcjonowania instalacji termicznego przekształcania odpadów to redukcja ilości odpadów komunalnych trafiających na składowiska oraz produkcja energii cieplnej i elektrycznej z odpadów. Ponadto, przyczyniają się one do tworzenia nowych miejsc pracy, ograniczenia zużycia węgla kamiennego oraz zmniejszenia emisji gazów cieplarnianych. Odpady poprocesowe będące ubocznym efektem termicznego przekształcania odpadów (np. żużle) mają zastosowanie gospodarcze np. w budownictwie drogowym, a popioły lotne są zagospodarowywane w kopalniach soli manganu i potasu.

Korzyści wynikające z wykorzystania technologii odzysku energii z odpadów obejmują trzy obszary: sanitarne, energetyczne i odzyskiwania surowców. W obszarze sanitarnym WtE przyczynia się do niszczenia patogenów i substancji szkodliwych, w produkcji energii zastępuje pierwotne surowce kopalne, będąc jednocześnie lokalnym i pewnym źródłem, natomiast odzysk surowców dotyczy np. metali i minerałów z pyłów i popiołów paleniskowych.

Wyzwania w dziedzinie odzyskiwania energii z odpadów obejmują: ryzyko nadmiernego wykorzystania procesów WtE w systemie gospodarowania odpadami oraz zbyt długotrwały proces uzyskiwania pozwoleń na obiekty wykorzystujące trawienie beztlenowe. Dodatkowo można wskazać na problemy operacyjne spalarni, związane np. brakiem selektywnej zbiórki butli po gazie NO₂ i wykorzystanych waporizatorów.

Zidentyfikowane potrzeby na poziomie wspólnotowym w zakresie odzysku energii z odpadów obejmują:

- dalszy rozwój możliwości obiektów WtE,
- wdrożenie hierarchii postępowania z odpadami,
- osiągnięcie celów w zakresie składowania odpadów,
- modernizacja obiektów w kierunku większej energooszczędności,

- przygotowanie ram do opracowywania technologii wychwytu i wykorzystania diotlenku węgla,
- utworzenie jednolitego rynku CO₂, obejmującego: infrastrukturę transportową, większą skalę inwestycji oraz integrację z polityką energetyczną UE,
- włączenie do taksonomii przetwarzania odpadów resztkowych i CCU.

W odniesieniu do instalacji termicznego przekształcania odpadów wskazano na główne wyzwania, do których należą:

- występowanie syndromu NIMBY,
- postrzeganie spalania jako konkurencji dla recyklingu,
- brak uwzględnienia WtE w taksonomii,
- brak zdefiniowania pojęcia „znaczny wzrost” w regulacji dot. taksonomii i brak rozróżnienia rodzajów odpadów.

Polski system Waste-to-Energy obejmuje aktualnie 9 obiektów, a kolejne trzy są w fazie końcowej tworzenia. Niemniej, kończy się właśnie nabór do programu współfinansującego budowę kolejnych obiektów infrastruktury WtE, z wykorzystaniem środków z Funduszu Modernizacyjnego. Budżet na realizację celu programu w ramach Funduszu Modernizacyjnego wynosi 6 mld zł, w tym dla bezzwrotnych form dofinansowania 2 mld i dla zwrotnych form dofinansowania 4 mld.

Obecnie funkcjonujące obiekty znajdują się w następujących miastach:

- Białystok: Spalarnia odpadów w Białymstoku działa od 2016 r. i przetwarza rocznie do 120 tysięcy ton odpadów.
- Bydgoszcz: Zakład Termicznego Przekształcania Odpadów Komunalnych w Bydgoszczy utylizuje zmieszane odpady komunalne i palne odpady wielkogabarytowe.
- Konin: Spalarnia odpadów w Koninie działa od 2015 r., przetwarzając rocznie około 94 tysięcy ton odpadów.
- Kraków: Zakład Termicznego Przekształcania Odpadów w Krakowie ma możliwość przetworzenia 220 tysięcy ton odpadów rocznie.
- Poznań: Instalacja Termicznego Przekształcania Odpadów Komunalnych przystosowana jest do przekształcania zmieszanych odpadów komunalnych, o wydajności 210 tysięcy ton rocznie.
- Rzeszów: Spalarnia odpadów w Rzeszowie działa od 2018 r., przetwarzając około 100 tysięcy ton odpadów rocznie.
- Szczecin: Spalarnia odpadów w Szczecinie otwarta została w grudniu 2017 r., o wydajności około 150 tysięcy ton rocznie.
- Warszawa: Zakład Unieszkodliwiania Stałych Odpadów Komunalnych (ZUSOK) znajduje się w dzielnicy Targówek w Warszawie i działa od 2000 r.
- Fortum Zabrze: Elektrociepłownia w Zabrzu wykorzystuje paliwo RDF i ma łączną moc instalacji wynoszącą 225 megawatów.

W Polsce rocznie powstaje około 14,5 mln Mg odpadów, z czego 4,5 mln Mg to odpady resztkowe o wartości opałowej, które nie nadają się do ponownego wykorzystania ani recyklingu. Obecne możliwości przerobowe pozwalają na zagospodarowanie około 2,5 mln Mg tych odpadów, a pozostała część jest porzucana lub kierowana na składowiska niezgodnie z przepisami. Stanowi to dużą szansę dla stworzenia systemu odzysku energii z odpadów, zwłaszcza przy istniejącym wsparciu finansowym na tworzenie infrastruktury.

PODSUMOWANIE PROJEKTU

Cele projektu zostały zdefiniowane następująco:

1. Identyfikacja wyzwań adaptacyjnych do gospodarki obiegu zamkniętego: Projekt zakłada identyfikację barier w dostosowaniu się Polski do standardów gospodarki obiegu zamkniętego i energii odnawialnej na poziomie UE. Wyzwania te obejmują częste zmiany przepisów, brak woli administracyjnej do egzekwowania przestrzegania prawa oraz działalność w szarej strefie, która szkodzi uczciwym przedsiębiorcom.
2. Budowanie kompetencji w zakresie legislacji gospodarki obiegu zamkniętego: Projekt ma na celu rozwijanie umiejętności i wiedzy niezbędnych do aktywnego uczestnictwa w dialogu krajowym i europejskim dotyczącym gospodarki obiegu zamkniętego. Podnoszenie kompetencji ma również na celu lepsze zrozumienie nadchodzących regulacji, współpracę międzynarodową i międzysektorową oraz efektywniejsze uczestnictwo w procesach legislacyjnych.
3. Tworzenie ram wymiany praktyk między poziomem krajowym a europejskim: W ramach projektu planowana jest wymiana dobrych praktyk między różnymi organizacjami i instytucjami, zarówno krajowymi, jak i transnarodowymi. Wymiana ta ma odbywać się głównie podczas warsztatów z udziałem szerokiego spektrum uczestników, co ma przyczynić się do wzrostu kompetencji organizacji.
4. Projektowanie rozwiązań dla przedsiębiorstw dostosowujących się do modeli gospodarki obiegu zamkniętego: Celem jest przygotowanie zestawu wytycznych, rekomendacji i dobrych praktyk, które umożliwią Pracodawcom RP stanie się ważnym partnerem w obszarze gospodarki obiegu zamkniętym. Ważne jest, aby głos biznesu był sformułowany, słyszalny i brany pod uwagę w procesach decyzyjnych.
5. Podnoszenie świadomości na temat znaczenia dostosowania modeli przedsiębiorstw do gospodarki obiegu zamkniętym: Projekt zakłada zwiększenie wiedzy i świadomości członków Pracodawców RP na temat gospodarki obiegu zamkniętym. Planowane działania mają prowadzić do większej aktywności członków, od udzielania opinii na temat projektów regulacji po zwiększanie zgodności modeli biznesowych z wytycznymi dotyczącymi gospodarki obiegu zamkniętym.

Podsumowując, cele projektu są ambitne i skupiają się na przekształceniu i adaptacji polskiej gospodarki oraz przedsiębiorstw w kierunku zrównoważonego rozwoju i gospodarki obiegu zamkniętego, co jest odpowiedzią na współczesne wyzwania środowiskowe i regulacyjne.

Raport „Dialog Społeczny w Gospodarce o Obiegu Zamkniętym” to podsumowanie projektu finansowanego przez Unię Europejską, mającego na celu rozwój i wdrożenie praktyk gospodarki obiegu zamkniętym w Polsce. Przedstawia wyniki badań, warsztatów i ankiet przeprowadzonych wśród przedsiębiorców, a także określa rekomendacje i wytyczne na przyszłość.

Identyfikacja wyzwań adaptacyjnych do gospodarki obiegu zamkniętym

Raport wskazuje na liczne wyzwania, z którymi polscy przedsiębiorcy muszą się zmierzyć, aby dostosować się do gospodarki obiegu zamkniętym. Zidentyfikowane bariery to m.in. częste zmiany w przepisach, brak spójności w ich egzekwowaniu, oraz trudności w przestrzeganiu regulacji bez naruszania uczciwej konkurencji. To bezpośrednio odnosi się do celu projektu dotyczącego identyfikacji wyzwań adaptacyjnych.

Budowanie kompetencji w zakresie legislacji gospodarki obiegu zamkniętego

Projekt skoncentrował się na rozwijaniu umiejętności i wiedzy kluczowych dla efektywnego uczestnictwa w procesach legislacyjnych na poziomie krajowym i europejskim. Poprzez warsztaty i sesje konsultacyjne zwiększono zdolność przedsiębiorców do aktywnego uczestnictwa w dialogu społecznym, co wpisuje się w drugi cel projektu.

Tworzenie ram wymiany praktyk między poziomem krajowym a europejskim

W ramach projektu zorganizowano serię warsztatów, które umożliwiły wymianę doświadczeń i najlepszych praktyk między różnymi aktorami rynku. Te działania sprzyjały budowaniu mostów między przedsiębiorcami a instytucjami na różnych poziomach administracyjnych, co jest odpowiedzią na trzeci cel projektu.

Projektowanie rozwiązań dla przedsiębiorstw dostosowujących się do modeli gospodarki obiegu zamkniętego

Raport podsumowuje wyniki ankiety przeprowadzonej wśród przedsiębiorców, która pomogła określić potrzeby i oczekiwania wobec przyszłych regulacji. Na tej podstawie opracowano zalecenia, które mają pomóc firmom w dostosowaniu się do wymogów gospodarki obiegu zamkniętego. Jest to bezpośrednio działanie w stosunku do czwartego celu projektu.

Podnoszenie świadomości na temat znaczenia dostosowania modeli przedsiębiorstw

Projekt znacząco przyczynił się do zwiększenia świadomości przedsiębiorców na temat gospodarki obiegu zamkniętym. Działania edukacyjne i informacyjne, które zostały wdrożone, miały na celu nie tylko podniesienie wiedzy, ale i aktywizację przedsiębiorców w kształtowaniu odpowiednich praktyk biznesowych zgodnych z zasadami zrównoważonego rozwoju.

REKOMENDACJE

W trakcie procesu ankietowania i wywiadów z przedsiębiorcami pojawiły się konkretne propozycje i wnioski, w jaki sposób przyspieszyć transformację polskiej gospodarki w kierunku obiegu zamkniętego. Należą do nich następujące postulaty działań:

JAK ZWIĘKSZYĆ ŚWIADOMOŚĆ?

Komunikacja:

- ogłoszenia społeczne na nośnikach ATL oraz BTL skierowana do różnych grup odbiorców (Przedsiębiorcy, Obywatele, Samorządy),
- pokazanie najlepszych best-practice wdrożonym GOZ w firmach,
- pokazanie współpracy Obywateli – Samorządów-Przedsiębiorcy,
- skierowanie komunikatów do najmłodszych odbiorców w szkołach podstawowych, przygotowanie materiałów dla nauczycieli.

Szkolenia:

- webinaria dot. wdrożenia GOZ w firmach,
- webinaria dot. wdrożenia GOZ w samorządach,
- wymiana wiedzy know-how w projektach międzynarodowych firm.

Kanały dotarcia do przedsiębiorców/interesariuszy:

- mailing do firm,
- kampanie call center.

Powyższe kanały dotarcia można wykorzystać do jak największej konwersji na uczestnictwo w webinarach/szkoleniach.

CO POMOŻE W ZARZĄDZANIU DZIAŁALNOŚCIĄ?

- Infolinia – linia pierwszego wsparcia dla firm/samorządów wdrażających GOZ.
- Audyty, dzięki którym firma dowie się co mogłaby zmienić, aby dostosować się do zaleceń związanych z GOZ, skąd pozyskać dodatkową wiedzę technologiczną.
- Dofinansowania na zakup gotowych rozwiązań w kwestii recyklingu – nie tylko na zasadzie konkursów.
- Certyfikacja produktów – „Jestem EKO”.

CO USPRAWNI WDRAŻANIE GOZ?

- Organizacja spotkań międzynarodowych w ramach wymiany know-how w największych miastach w Polsce np. cykl spotkań kwartalnych/półrocznych
- z największym potencjałem do zmian.
- Programy wsparcia uwzględniające różne grupy przedsiębiorców od dofinansowania po edukację.

Powyższe wyniki badań, a zwłaszcza propozycje zgłoszone przez przedsiębiorców zostały następnie wykorzystane przy formułowaniu merytorycznej zawartości warsztatów oraz w kolejnym etapie projektu tj. komunikacji i popularyzacji.

Aneks:

Załącznik 1. Lista pytań

Pytania zadane w badaniu stanu wiedzy na temat Gospodarki o Obiegu Zamkniętym (GOZ) oraz oczekiwań przedsiębiorców pod względem m.in. zmian legislacyjnych dotyczących poprawy efektywności funkcjonowania firm w gospodarce o obiegu zamkniętym.

- Q1. Czy zetknął się Pan/Pani z pojęciem Gospodarki Obiegu Zamkniętego?
- Q1a. W jakim kontekście?
- Q2. W jakim zakresie Gospodarka Obiegu Zamkniętego dotyka Państwa przedsiębiorstwo?
- Q3. Czy uważa Pan/Pani, że główne założenia Gospodarki Obiegu Zamkniętego są właściwym kierunkiem zmiany Systemu zarządzania odpadami?
- Q4a. Czy uważa Pan/Pani, że Polska jako kraj wywiąże się z celów związanych z Gospodarką Obiegu Zamkniętego przyjętych na rok 2035 tj.: Uzyskanie poziomu recyklingu odpadów komunalnych na poziomie 65% z obecnie posiadanych 40,3%
- Q4b. Czy uważa Pan/Pani, że Polska jako kraj wywiąże się z celów związanych z Gospodarką Obiegu Zamkniętego przyjętych na rok 2035 tj.: Uzyskaniu poziomu recyklingu odpadów opakowaniowych na poziomie 75% z obecnie posiadanych 55.5%?
- Q4c. Czy uważa Pan/Pani, że Polska jako kraj wywiąże się z celów związanych z Gospodarką Obiegu Zamkniętego przyjętych na rok 2035 tj.: Ograniczenie składowania odpadów komunalnych do poziomu nie większego niż 10% z obecnie posiadanych 43%?
- Q5. Który z poniższych podmiotów obecnie podjął wystarczające działania, aby wdrożyć skutecznie Gospodarkę Obiegu zamkniętego?
- Q6. Czy uważa Pan/Pani, że ciągły brak przyjętego systemu ROP (rozszerzona odpowiedzialność producentów) szkodzi państwa przedsiębiorstwu?
- Q7. Jaki system ROP przyniosłby Państwu korzyści?
- Q8. Jak oceniają Państwo tempo wdrażania elementów systemu GOZ pod względem designu? / pod względem produkcji? / pod względem logistyki? / pod względem serwisu? (gdzie 1 oznacza - bardzo źle, a 7 - bardzo dobrze)
- Q9. Czy uważa Pan/Pani, że przyjęty system kaucyjny spowoduje poprawę w zakresie recyklingu materiałów opakowaniowych?
- Q10. Jak ocenicie Państwo rolę Przedsiębiorców w kształtowaniu świadomości związanej z GOZ, w szczególności z akceptacją społeczną inwestycji wrażliwych społecznie (spalarnie, sortownie, biogazownie itp.) na etapie projektowania produktu? / na etapie zakupu produktu? / na etapie produkcji? / na etapie dystrybucji? (gdzie 1 oznacza - bardzo źle, a 7 - bardzo dobrze)
- Q10. Jak ocenicie Państwo rolę Przedsiębiorców w kształtowaniu świadomości związanej z GOZ, w szczególności z akceptacją społeczną inwestycji wrażliwych społecznie (spalarnie, sortownie, biogazownie itp.) na etapie logistyki? / na etapie

końca cyklu życia produktu? / na etapie marketingu i komunikacji?
(gdzie 1 oznacza - bardzo źle, a 7 - bardzo dobrze)

- Q11. Co jako Przedsiębiorcy jesteście w stanie zrobić w kierunku wzrostu akceptacji społecznej dot. inwestycji wrażliwych społecznie (spalarnie, sortownie, biogazownie itp.) czy systemów wspierających GOZ (ROP, system kaucyjny itp.)
- Q12. Czy jako Przedsiębiorca jesteś w stanie ponieść większe koszty (inwestycje) związane z GOZ w celu uzyskania zakładanych celów do roku 2035?
- Q13. Jakiego rodzaju wsparcia oczekują polscy przedsiębiorcy w zakresie GOZ?
- Q14. Czy uważacie Państwo, że otrzymujecie wystarczającą ilość informacji związanych z GOZ oraz jego wyzwaniami?
- Q15. W jakim zakresie potrzebne jest największe wsparcie edukacyjne dot. GOZ?
- Q16. Kto powinien być odpowiedzialny za edukację przedsiębiorców dot. GOZ?
- Q17. Jakie największe słabości wdrażania systemu GOZ są w Państwa ocenie?
- Q18. Jaką widzisz rolę Pracodawców RP jako partnera społecznego we wdrażaniu GOZ w Polsce?

Metryczka

1. Q20 Województwo
2. Q21 Wielkość firmy
3. Q22 Branża

Spis skrótów

ATL – above the line marketing

BTL – below the line marketing

CCU – Carbon Capture and Utilisation

CEWEP – Confederation of European Waste-to-Energy Plants

FEAD – European Waste Management Association

GOZ – Gospodarka o obiegu zamkniętym

GUS – Główny Urząd Statystyczny w Polsce

MWE – Municipal Waste Europe

ROP – Rozszerzona Odpowiedzialność Producentów

WtE – Waste to Energy

Spis rycin i wykresów:

Rysunek 1. Odpowiedzi respondentów na pytanie "Jaki system ROP byłby korzystny dla przedsiębiorcy?"	17
Rysunek 2. Odpowiedzi respondentów na pytanie " Jaki system ROP byłby korzystny dla przedsiębiorcy wg wielkości firmy?	18
Rysunek 3. Ocena respondentów nt. osiągnięcia poziomu recyklingu odpadów komunalnych na poziomie 65% wg branż.	21
Rysunek 4. Ocena respondentów nt. osiągnięcia poziomu recyklingu odpadów opakowaniowych na poziomie 75% wg branż.	22